

עומק הפשט

עיונים בראש"י

על פי 'לקוטי שיחות' כרך ח'

פ' מטות

הערות והארות יתקבלו בברכה בטל'
08-6882799 / 050-4125205
או במייל rizs@neto.bezeqint.net
ניתן גם להזמין לפרשיות נוספות

כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

(א) רש"י מפרש (לא, כא) שזו הפעם השלישית שבה משה רבינו "בא לכלל טעות" – אך בשתי הפעמים הקודמות לא פירש רש"י דבר זה, אלא לראשונה בפרשתנו / לא כל מצב של חוסר ידיעה מוגדר כ'טעות' / משה הגדיל את כוחם של מי החטאת, ועל זה בא אלעזר ואמר "זאת חוקת התורה" – להגביל את כח טהרתם / ביאור ההבדל הפנימי שבין משה לאלעזר

"ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה. אך את הזהב ואת הכסף את הנחושת את הברזל את הבדיל ואת העופרת. כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים" (לא, כא-כג)

ויאמר אלעזר הכהן וגו' – לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות. וכן אתה מולא בשמיני למילואים, שנאמר 'ויקרוף על אלעזר ועל איתמר', בא לכלל כעס בא לכלל טעות. וכן ב'שמעו נא המורים', 'ויך את הסלע' – על ידי הכעס, טעה. אך את הזהב וגו' – אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלל על הלכות טומאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ו'אך' לשון מיעוט, כלומר: ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת, עד שיטהרו מצליעת איסור נבילה:

רש"י מפרש את המאורע כאן – זה שאלעזר הכהן הוצרך לומר את "הלכות גיעול", כי משה מצד עצמו לא אמרם – שמשה "בא לכלל כעס" ולכן "בא לכלל טעות";

ומביא רש"י עוד שני מאורעות כעין זה בעבר: "וכן אתה מוצא בשמיני למילואים, שנאמר 'ויקרוף על אלעזר ועל איתמר'¹ – בא לכלל כעס, בא לכלל טעות. וכן ב'שמעו נא המורים' – 'ויך את הסלע'²; על ידי הכעס טעה".

1. שמיני י, טז.

2. חוקת כ, י"א.

וצריך ביאור, מה טעם מפרש רש"י דבר זה לראשונה כאן, בפעם השלישית שקרה דבר כזה? ולמה לא פירש דבר זה – שטעותו של משה באה בגלל כעס – באותם מאורעות במקומם?

ויש לבאר בפשטות:

מה שהיה בשמיני למילואים הוא שמשה השווה בין "קדשי שעה" לבין "קדשי דורות" ולא חילק ביניהם³ – והרי חילוק זה הוא דבר התלוי בסברא⁴, ולכן אין הכרח לפרש שם "בא לכלל כעס בא לכלל טעות", כי בדבר התלוי בסברא יתכן שתהיה מחלוקת מפני שאין דיעות בני אדם שוות ולא מפני שאחד מהם טועה;

וכן בהכאת הסלע, אין הכרח לפרש שהיתה טעות ממש, כי היתה סברא בדבר, וכפי שמפרש רש"י שם⁵, שכיין והם "דיברו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו: שמא צריך להכותו כבראשונה".

אך בנידון דידן, שנתעלמו ממשה דיני גיעולי נכרים – היינו, שלא הזכירם כלל – אין לתלות זאת בדבר אחר, ועל כרחך שהוא בגלל הכעס.

ולאחר שכאן הוכרחנו לפרש כאן שהכעס הביא לידי טעות, שוב מסתבר לפרש כן גם באותם מקרים קודמים שמצינו שמשה כעס, ש"לפי שבא לכלל כעס – בא לכלל טעות".

לא כל שכחה היא 'טעות'!

אך עדיין צריך להבין מדוע קובע רש"י שהיתה כאן "טעות":

"טעות" פירושו ידיעה לא נכונה בדבר מסויים. וכמו באותם מקרים שמביא רש"י, ששם משה ידע את הדבר באופן לא נכון: הוא סבר שצריך לאכול את "קדשי דורות" באינינות (כי דימה אותם ל"קדשי שעה" שבהם היתה הוראת שעה לאוכלם באינינות –

3. ראה רש"י שמיני יא, יט (ובמפרשי רש"י שם).

4. ראה בארוכה לקוטי שיחות חלק יז שיחה ג' לפ' שמיני.

5. חוקת כ, יא.

ובאמת אינם דומים), וסבר שצריך להכות את הסלע – אף שנצטווה לדבר אליו (ולא להכותו).

ובכן, אם משה היה אומר את הלכות גיעולי נכרים באופן לא נכון – אז היה מתאים לומר ש"טעה"; אולם בפועל משה התעלם לגמרי מהלכות גיעולי נכרים ולא אמרם כלל (הוא אמר רק את ההלכות הנוגעות לטהרת הכלים מטומאת מת, ולא דיבר בכלל על זה שהכלים אינם כשרים כל עוד בלוע בהם איסור) – ואם כן, הרי יש כאן ענין של "העלם", שכחה והעדר הידיעה, אבל לא "טעות", ידיעה לא נכונה!

ואכן, בפ' בלק⁶ כאשר מדובר על זה שנתעלמה ממשה ההלכה ש"בועל ארמית קנאין פוגעין בו", לא השתמש רש"י בלשון "טעות". וכן בפ' פינחס⁷ כאשר מדובר על זה שהתעלמה ממשה ההלכה במעשה בנות צלפחד, לא השתמש רש"י בלשון "טעות" – מכיון ששם הרי זה העדר הידיעה לגמרי, ולא ידיעה מוטעית; ומדוע אפוא כאן הוא משתמש בלשון "טעות"?!?

משה הגדיל, אלעזר הגביל

והביאור בזה:

זה שמשה אמר לאנשי הצבא את זה שצריך לטהר את הכלים על ידי הזיית מי חטאת, ולא אמר להם את הלכות הגעלה באש – אינו רק ענין של התעלמות גרידא, אלא היתה זו טעות בהבנת הדין של מי חטאת המטהרים:

משה סבר, שהזיית מי החטאת, שהיא המטהרת את הכלי מטומאתו, תועיל גם לענין זה של הכשרת הכלי מהאיסור הבלוע בו.

ואף שהאיסור בלוע בתוך דפנות הכלי, מקום שמי החטאת אינם מגיעים כלל – מכל מקום סבר משה, שהרי גם הטומאה מתפשטת היא בכל הכלי, ואף על פי כן מועילים הטיפות המועטות של מי חטאת לטהר את כל הכלי (אף שאינן מגיעות אל כל הכלי אלא רק בחלק מועט ממנו);

6. כה, ו.

7. כז, ה.

ובכן, אם יש למי החטאת כח כה חזק, שעל ידי הזיה של כמה טיפות מועטות היא יוצאת הטומאה מכל הכלי – יש מקום לומר שההזיה תועיל גם להוציא את האיסור הבלוע בתוך הכלי.

[ואין סתירה לזה מהלשון "נתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים" – כי באם לא היתה מתעלמת ההלכה שהכשר כלים מאיסור שנבלע בהם הוא על ידי הגעלה, היה מובן אז גם כן שהזיית מי חטאת אינה מכשירה את הכלים כי הם צריכים הגעלה דוקא;

אך מכיון שנתעלמה ממנו הלכה זו, הנה אף שמוכן מסברא שאי אפשר להשתמש בכלים שנבלע בהם איסור בלי כל פעולה של הכשרה – מכל מקום אפשר לומר שהכשרתם תהיה על ידי הזיית מי חטאת].

"זאת חוקת התורה" – זאת ולא אחרת

ומעתה יתבאר היטב זה שהקדים אלעזר הכהן לדבריו אודות גיעולי נכרים את ההקדמה "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה", דלכאורה⁸:

כבר פירש רש"י בתחילת פ' חוקת, שהתיבות "זאת חוקת התורה" מתאימים הם דוקא למצות פרה אדומה ומי חטאת, "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר 'מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה', לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפניי, אין לך רשות להרהר אחריה" –

אך בנידון דידן, הרי אלעזר בא לחדש (לא את מצות טהרת מי חטאת, אלא) את המצוה להגעיל באש את הכלים כדי להוציא את האיסור הבלוע בהם, שזה ענין שמובן בשכל, ואיך מתאים לומר בתור הקדמה לזה "זאת חוקת התורה" ?!

אמנם לפי דרכנו - מובן :

עיקר חידושו של אלעזר היה (לא רק בעצם הלכות הגעלה, אלא) בענין זה של כוחם של מי החטאת. אלעזר בא לחדש, שאף שיש למי חטאת כח גדול, שהם מטהרים את הכלי כולו מטומאת מת באופן של "חוקת התורה", הרי לענין זה של בליעת איסור לא יועילו, ולכן צריך דוקא הגעלה באש.

8. וראה גם רא"ם ר"פ חוקת. ועוד.

וזהו שאמר "זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה, אך את הזהב וגו'" – וכפירוש רש"י, "אך לשון מיעוט, כלומר, ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת, עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות";

אלעזר בא להדגיש פרט בתוך "חוקת התורה", להגביל את כחם של מי חטאת שבהם נאמר לשון "חוקה" - שאין טהרת מי החטאת מועילה לענין האיסור הבלוע בכלי, כי אלו שני ענינים שונים שאין אחד מהם מועיל לחבירו [וכהמשך דבריו של אלעזר (בלשון רש"י): "צריכין הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחיטוי לטהרן מן הטומאה"].

השקפה טהורה של "איש האלקים"

ויש להוסיף ולבאר את פנימיות ההבדל בין משה לאלעזר:

מי חטאת, שבטיפות מועטות בלבד הרי הם מטהרים את כל הכלי מטומאתו – מורה על רוח טהרה שנמשכת באדם על ידי התקשרותו למדריגות עליונות ונשגבות, שלכן זה משפיע עליו טהרה באופן של "סגולה" וללא הגבלות כלל, בהיותה באה ממדריגה עליונה ונפלאה שאינה נתפסת בכללי השכל והגבלותיו (בלשון החסידות: "מקיפים דקדושה").

וסבר משה, שכאשר נמשכת באדם רוח טהרה ממדריגה עליונה זו, שוב אין צורך בפעולה נוספת ומיוחדת שתוציא את ה"איסור" הבלוע בתוך הכלי, והיינו בעבודת ה': הדעות הרעות והמדות המגוננות שבפנימיות האדם – כי כאשר נמשכת באדם רוח טהרה נפלאה זו, הרי בדרך ממילא כבר מתבטלים הענינים השליליים שבפנימיות האדם, וכהמס דונג מפני אש.

ובכן, שיטה זו נכונה היא רק מצד ה"מבט" של משה איש האלקים, שהוא נמצא במדריגה עליונה בעצמו ומביט על ישראל בעיניו הטהורות והזכות "מלמעלה";

אולם אלעזר הכהן "קרוב" יותר למדריגת ישראל כפי שהם בעולם הזה, והרי "יודע לב מרת נפשו", שגם לאחר שמתעוררת באדם רוח טהרה ממדריגות עליונות ביותר הרי יתכן שהמדות רעות וכו' במקומם עומדות –

וזהו שאמר אלעזר, שהטהרה שעל ידי כמה טיפות של מי חטאת אינה מספיקה, וכדי להוציא את ה"איסור" הבלוע בתוך פנימיות האדם, מוכרחים לעבודה ויגיעה מסודרת ומפורטת, "כדרך תשמישו הגעלתו וכו'", ודוקא על ידי זה – "וטהר".

(חלק ח – מטות א)

לע"נ האשה החשובה

מרת רבקה גולדה

- ב"ר אברהם דוב -

גולדשטיין

נלב"ע א' מנחם-אב תשע"ז

*

הוקדש על ידי בני משפחתה שליט"א